

Boendeprognos för Vård- och omsorgsnämndens målgrupper, år 2023-2030

Bakgrund

Vård- och omsorgsnämndens boendeprognos syftar till att vara ett underlag för kommunen i planeringen av den framtida bostadsförsörjningen. Nämndens prognos avser de kommunmedborgare som omfattas av rätten att via socialtjänsten få stöd med sin boendesituation:

- boende för äldre
- bostad med särskild service för personer med funktionsnedsättning
- övriga bostäder förmedlade enligt socialtjänstlagen (SoL) eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Kommunens ansvar

Enligt bostadsförsörjningslagen (SFS 2000:1383 med tillägg SFS 2002:104) ska varje kommun planera bostadsförsörjningen i syfte att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen. Lagen innebär att kommunen ska ha en strategi för bostadsbyggandet och för hur olika typer av boende ska utvecklas. Vid planeringen ska hänsyn tas till:

- geografisk placering
- service och kommunikationer
- tillgänglighet
- graden av modernitet i befintligt bostadsbestånd
- bostäder avsedda för specifika målgrupper ska integreras på ett naturligt sätt i nya bostadsområden, den boende ska inte bli isolerad utan ska på ett enkelt sätt kunna delta i samhällslivet.

Enligt socialtjänstlagen ska ansvarig nämnd medverka i samhällsplaneringen och delta i arbetet för att en god samhällsmiljö skapas för alla medborgare. Detta innefattar en skyldighet att främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning. Det är Kommunstyrelsen som har ansvar för den övergripande planeringen i kommunen och är kommunens ledningsorgan avseende lokalplanering.

Avgränsning

Bostäder som berörs i denna prognos är bostäder med hyreskontrakt, dvs där brukaren har hyresavtal med Österåkers kommun eller annan aktör efter biståndsbeslut av Vård- och omsorgsnämnden. Undantag är personer som bor på HVB, där en avgift tas ut av den enskilde. Även trygghetsboenden är

undantagna, då nämnden inte har någon rådigheter över dessa.

Särskilt boende

Särskilt boende är en behovsprövad boendeform enligt SoL. Kommunerna är enligt 5 kapitlet 5 § SoL skyldiga att tillhandahålla särskilda boendeformer för service och omvårdnad för personer som behöver särskilt stöd. Denna boendeform är en bostad, en vård- och omsorgsmiljö och en arbetsplats. Det innebär att kommunerna har många olika aspekter att ta hänsyn till vid planering av nya särskilda boenden. De flesta lägenheter i den särskilda boendeformen består av ca 30-40 kvadratmeter, med hall, rum och eget hygienutrymme. Brukaren hyr lägenheten genom ett andrahandskontrakt och betalar hyra, en omvårdnadsavgift och avgift för måltider.

LSS Bostad för vuxna – gruppboende och serviceboende

En **gruppboende** kan erbjudas personer som har så stora behov av tillsyn och omvårdnad, som innebär att personal måste finnas till hands dygnet runt. Gruppboendet består av ett mindre antal lägenheter som är samlade kring gemensamma utrymmen. En fast personalgrupp ska täcka de boendes hela stödbehov inklusive fritidsintressen och kulturella intressen.

En **serviceboende** består av ett antal lägenheter som har tillgång till gemensam service och en fast personalgrupp. Lägenheterna är anpassade efter den enskildes behov och ligger oftast i samma eller kringliggande hus. Varje boende ska erbjudas dygnet-runt-stöd i den egna lägenheten i den omfattning som brukaren behöver.

Båda bostadsformerna bedrivs enligt 9 § 9 LSS.

Bostäder med särskild service med stöd av SoL

Erbjuds personer som på grund av, långvarigt psykisk funktionsnedsättning behöver mer omfattande stöd än det som kan ges i ordinärt boende. Den enskilde har en lägenhet med individuellt anpassat stöd, service och omvårdnad. Målet är att de enskilda ska kunna delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Benämns som socialpsykiatri.

Hem för vård och boende (HVB)

HVB-hem är en form av social dygnsvård, en institution. Syftet är att bedriva behandling, omvårdnad, stöd eller fostran. HVB-hem kan inrikta sig mot olika målgrupper.

Trygghetsboende

Utbudet av trygghetsboende är begränsat. Det krävs inget biståndsbeslut för att bo i trygghetsboende. Man hyr eller köper bostad på eget initiativ. I denna boendeform ingår varken mat, service, omvårdnad eller sjukvård. Däremot är det ett krav att bostäderna ska vara funktionellt utformade, att boendet ska ha gemenskapslokaler för måltider, samvaro, hobby och rekreation. Flera trygghetsboenden har personal/bovård på plats på angivna tider.

Trygghetsboende	Ålderskrav	Antal/ form
Solhälla	70+	59 hyresrätt Armada
Solgården	60+ resp. 70+	60 hyresrätt Armada
Görjansgården	70+	20 hyresrätt Armada
Flaggskeppet		Brf Östra Kanalstaden

Nuläget i särskilt boende

Nämnden tillhandahåller per 31 oktober 2022 nio valbara särskilda boenden för äldre varav 160 platser är upphandlade av kommunen genom LOU, LOV och egen regi. Inom parentes i tabellen nedan anges antalet brukare per den 31 oktober 2022 och antalet enligt överenskommelse (LÖK)

Boende	Antal platser	Drift
Kantarellvägen	40 (18 + 1 LÖK)	Attendo/LOV
Solskriftet	36 (20)	Attendo LOU
Vårdbo	24 (19 + 2 LÖK)	Attendo LOU
Enebacken	90 (69 + 1 LÖK)	Ansvar och omsorg/LOU
Görjansängen	10 (6 + 3 LÖK)	Egen regi
Norrgårdshöjden	54 (39 + 1 LÖK)	Humana/ individavtal
Muskötvägen	60 (49 + 3 LÖK)	Förenade Care/LOV
Smedbygården	56 (49 + 5 LÖK)	Redolaris/LOV
Villa Näs	54 (18 + 2 LÖK)	Vardaga/LOV
Övriga	(7)	individavtal
Totalt antal platser och brukare inom parentes	424 (294 +18 LÖK)	

Medelålder för kommunens äldre i särskilt boende (Kolada)

2018	2019	2020	2021
85,0	85,4	85,1	84,1

4 (11)

Medianvårdtiden i särskilt boende var år 2021, 771 dagar vilket är en ökning i jämförelse med år 2020 då den var 739.

Antalet brukare inom särskilt boende per år

	2019	2020	2021	31/10 2022
utfall	276	268	255	281

Källa SCB (Kolada)	2020	2021
Framskrivning, förväntad andel invånare 80+ år om 5 år i kommunen, andel (%)	6,0	6,2
Framskrivning, förväntad förändring i antal invånare 80+ kommande 5 år, (%)	52,1	54,6
Inflyttade till kommunen 80+ år, antal	40	42
Invånare 80 år, antal	276	310
Utflyttade från kommunen 80+ år, antal	25	34

Behovet av särskilt boende i kommunen

Befolkningsutvecklingen 65+ i kommunen från 2022 och framåt.

Ålder	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
65-79 år	6 677	6 609	6 493	6 490	6 484	6 583	6 768	7 019	7 345
80-89 år	1 996	2 204	2 461	2 688	2 883	3 024	3 148	3 241	3 288
90+	345	369	389	405	436	475	528	574	619

Behovet av särskilt boende beräknades öka före covidpandemin. Nämndens tidigare boendeprognos har beräknats från att behovet skulle vara i snitt 10,6 % av gruppen 80 år och därutöver. Antagandet som ligger till grund för de aktuella beräkningarna är att ca 0,9 % av gruppen personer 65-79 år och 7,4 % av gruppen personer 80 år och äldre kommer att ha behov av särskilt boende. Om gruppen 90 år och äldre bryts ut, är andelen med behov av särskilt boende 22,8 %. Dessa antaganden ger följande behov:

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
platser	282	306	229	350	373	393	416	436	453
Ökning/år		24	23	21	22	21	23	20	17

Under pandemiåren (2020-2022) har ansökningar till särskilt boende minskat. År 2021 fanns 253 brukare över 65 år. Väntetiden var under 2022 i medel 35 dagar och medianen var 15 dagar från ansökningsdatum till första erbjudandet om ett inflyttningsdatum (Kolada). Dock kan inte alltid behovet tillgodoses enligt brukarens förstahandsval. Brukaren har möjlighet att flytta till erbjudet alternativ och välja att stå kvar i kö till sitt förstahandsval och flytta vidare när plats blir ledig.

Förvaltningens tidigare prognoser har visat en ökning i behovet med 20-25 platser per år. Dock har pandemin lett till ett trendbrott vilket inneburit att efterfrågan minskat fram till 2021. I oktober 2022 var antalet brukare 281 vilket är fler än 2019, då det var 276 brukare.

Under år 2022 var det åtta fler brukare över 80 år som flyttade in än vad som flyttade ut (Kolada).

Österåker har slutit en överenskommelse med ett antal kommuner inom Stockholms region (LÖK). Överenskommelsen innebär att hemkommunen förbinder sig att dels utreda behovet om särskilt boende samt att behålla kostnadsansvaret. Den 31 oktober 2022 fanns 18 stycken placeringar i kommunen via länsöverenskommelsen.

Behov av särskilt boende som kräver speciell kompetens och som inte kan tillgodoses inom kommunen kan uppstå. Den 31 oktober 2022 fanns nio sådana behov vilket motsvarar ca 3 % av det totala behovet, vilket är något lägre än tidigare år.

Nuläge avseende bostad för personer med funktionsnedsättning

I kommun finns gruppboendestäder och serviceboendestäder för personer med funktionsnedsättning enligt LSS. Utöver det köper nämnden heldygnsplaceringar hos andra utförare. Detta beror i huvudsak på behov av särskild inriktning på verksamheten för att tillgodose brukarens behov. I tabell nedan redovisas antalet boendeplatser per enhet och inom parantes i tabellen nedan anges antalet brukare per den 31 oktober 2022

Gruppboendestad/LSS	Antalet platser	Drift
Bergsättra	10 (9)	Egen regi
Hantverkaren	6 (6)	Humana/LOU
Ljusterö	11 (11)	Egen regi
Oppsättra	8 (8)	Egen regi
Planett	5 (5)	Egen regi
Plantvå	4 (4)	Egen regi

6 (11)

Skonaren	6 (6)	Egen regi
Skånsta	6 (6)	Egen regi
Smedby	6 (5)	Egen regi
Övrigt	(20)	Individavtal
Totalt	62 (80)	

Servicebostad/LSS	Antalet platser	Drift
Malvavägen	8 (8)	Egen regi
Norrgårdsvägen	12 (12)	Egen regi
Runö Gärd	9 (9)	Egen regi
Åkerspark	8 (7)	Nytida/LOU
Övrigt	(11)	Individavtal
Totalt	37 (47)	

Bostad med särskild service/SoL	Antalet platser	Drift
Skogstäppan	7 (7)	Attendo/LOU

Behovet av bostad för personer med funktionsnedsättning

Ambitionen för nämnden är att kunna erbjuda brukare boenden inom kommunen. Det finns dock tillfällen då förvaltningen inte kan tillgodose behoven inom kommunen. Detta beror i huvudsak på brukarens behov, varför det blir aktuellt med externa placeringar. Utifrån de små volymerna finns dock naturliga växlingar i antalet köpta platser. Det är en låg avflyttning och allt fler brukare blir äldre. Under de senaste tre åren har elva personer avlidit i åldrarna 60 till 80 år.

7 (11)

Prognoserna nedan baseras på befolkningsökningen och fyra barn med LSS-insatser som bedöms som omfattande.

Prognos av insatsen gruppbostad enligt LSS

Årtal	Antal brukare	Prognostiserat behov
2019	134	
2020	128	
2021	121	
2022	120	
2023		123
2024		126
2025		128
2026		130
2027		133
2028		136
2029		138
2030		141

Prognos bostad med särskild service enligt LSS

Årtal	extern	egen regi	LSS egen regi	Totalt
2019	6	7	8	36
2020	6	6	8	31
2021	6	7	8	27
2022	5	7	8	24
2023				27
2024				28
2025-2029				1plats/år
2030				34

Boende för brukare inom nämndens ansvarsområde prognostiseras enligt följande:

- **Servicebostad med stöd av LSS** med ökning av en plats per år fram till 2030.
- **Gruppboende LSS.** Flera gruppboendestäder har behov av renoveringar alternativt kan de ersättas med nya lokaler då befintliga lokaler inte helt uppfyller kraven på boendets utformning avseende kök och badrum, sov- och rekreationsutrymmen samt tillgänglighet. Förvaltningen bedömer att detta gäller framförallt Bergsätra och Smedby gruppboende. Det nybyggda Runö gruppboende färdigställs till årsskiftet 2022/2023 med sex nya platser i egen regi. För att ett underskott av platser på gruppboende enligt LSS inte ska uppstå bedömer förvaltningens att det finns behov av ytterligare en gruppboende á sex platser.
- Tillgången till **bostäder med särskild service med stöd av SoL** fungerar i huvudsak genom att det finns en naturlig rörlighet av brukare som flyttar in och ut. Förvaltningens bedömning är att boendeplatserna är i nivå med behoven de närmaste åren.
- Behoven av HVB placeringar har sjunkit från 15 platser, år 2019 till fyra år 2022. När behov uppstår tillgodoses de genom externa placeringar. Insatsen sker med stöd av SoL och målet är att den enskilde ska kunna leva självständigt.
- Det finns platser inom **särskilt boende** inom kommunen som teoretiskt täcker behov av platser fram till 2028. Dock har inte nämnden rådighet över samtliga platser då utförarna kan sälja platser till andra kommuner. Därför bör behovet följas upp årligen för att ge förutsättningar för att planera för förändringar.

Framåtblickar och påverkansfaktorer

Befolkningen i Sverige blir äldre. Antalet personer över 80 år har ökat under 2000-talet. Ökningen går allt snabbare och de kommande tio åren förväntas antalet personer som är 80 år eller äldre att öka med omkring 75 procent i kommunen. Det är också fler personer som lever längre med kroniska hälsotillstånd som innebär behov av vård och omsorg.

Enligt förarbeten till socialtjänstlagen och rättspraxis, ska biståndsbedömningen alltid göras mot bakgrund av kommunens rättighet att göra en sammanvägd bedömning av olika omständigheter, den önskade insatsens lämplighet, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser och enskildes önskemål. Friheten är inte obegränsad för den enskilde att välja insatser oberoende av kommunens kostnad.

Kvarboende har innebörden att människor kan bo kvar i sitt ordinära boende så länge som den enskilde känner sig trygg med hemtjänstens omsorg. Den enskildes vilja att bo kvar i sitt ordinära boende kan mötas med beviljade hemtjänstinsatser i olika former. Detta ställer även krav på tillgång till anpassning utifrån individuella behov och på utveckling av välfärdsteknik. Nuvarande tillgänglig välfärdsteknik är bland annat; digitala lås och tillsyn, läkemedelsautomater, inköp online, terapidjur, hörselhjälpmedel samt digitalt hjälpmedel för att kunna prata med anhöriga.

Även RUT-avdrag som innebär att man får göra vissa avdrag av arbetskostnaden för hushållsnära tjänster kan påverka efterfrågan på kommunens insatser. Under pandemin har utbudet av servicetjänster och digitaliseringen av tjänster ökat.

Fixartjänst är en kommunal service som är gratis för dem som fyllt 67 år och äldre. Fixartjänsten hjälper till med diverse göromål, huvudsaken i syfte att förebygga fallolyckor.

Hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande insatser påverkar också behoven av insatser från kommunen. Förväntningen på kommunen avseende vardagsrehabilitering och på ett rehabiliterande förhållningssätt kommer att öka. Detta kan handla om att främja fysisk aktivitet, informera om bra kost, underlätta för att vara aktiva socialt och kulturellt och att vara delaktiga i samhällslivet.

Tillgång på trygghetsboende och rätten till parboende inom särskilt boende är också faktorer som påverkar behovet av platser inom särskilt boende.

Efterfrågan på bostad för personer med funktionsnedsättning med stöd av LSS och av SoL, påverkas av bostadsmarknaden, vilket nämnden inte har någon rådighet över.

Förändring av lagstiftning kan komma att påverka behoven.

Den medicinska kunskapen har ökat generellt och i accelererande takt. Många hälsotillstånd behandlas så att patienten blir helt återställd. Andra sjukdomstillstånd har tillkommit t ex psykisk ohälsa. Den medicinska kunskapsutvecklingen påverkar också behovet av socialtjänstens insatser.

Definitioner

SoL – Socialtjänstlagen

LSS – Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade

Gruppbostad – bostad med närhet till och tillgång till personal dygnet runt

Servicebostad – bostad med tillgång till personal dygnet runt

HVB – hem för vård och boende (tillfälligt behov)

Brukare – person som efter biståndsbeslut har fått insatsen bostad beviljad

Entreprenadavtal – upphandling enligt lag om offentlig upphandling, där nämnden har förfoganderätt över lokaler och innehåll i verksamheten

Egen regi – verksamhet som bedrivs i kommunal regi

LOV – lagen om valfrihetssystem (ingen platsgaranti)

LOU – lagen om offentlig upphandling

RUT-avdrag - är ett avdrag som alla över 18 år och som har en beskattningsbar inkomst i Sverige kan göra för hushållsnära tjänster. RUT står för Rengöring, Underhåll och Tvätt.